

supratimą ir pažinimą. **11.** Biblijoje skaitome: „Jei turėčiau pranašystės dovaną ir pažinčiau visas paslaptis ir visą mokslą (...), tačiau neturėčiau meilės, aš būčiau niekas. **12.** Meilė kantri,⁵ meilė maloninga,⁶ ji nepavydi*, meilė nesididžiuoja ir neišpuiksta“ (1 Kor 13, 2–4). **13.** Atrodo,⁷ tiek nedaug mums reikia, kad taptume tikrosios išminties savininkais. **14.** Ir vis dėlto* mums reikia labai daug. **15.** Tikrosios išminties niekas už kitą žmogų negali panorėjęs įsigyti*, nes ją kiekvienas randa asmeniškai.

- 4.1.** Kurie sakiniai nuo 1 iki 6 yra vienisiniai, o kurie – sudėtiniai?
- 4.2.** 7, 9, 12, 14 sakiniuose raskite pagrindinį ir šalutinį sakinį.
- 4.3.** Paaiškinkite, kam reikia skaitmenimis pažymėtų skyrybos ženklų.
- 4.4.** Paaiškinkite žvaigždute pažymėtų žodžių rašybą.
- 4.5.** Kokia teksto ištraukos tema, pagrindinė mintis?

5 Padiskutuokite, kaip suprantate posakius „Tikroji išmintis paslėpta nuo išmintingųjų, o atskleista mažutėliams“, „Būkite gudrūs kaip žalčiai ir neklastingi kaip balandžiai“.

Šalutiniai veiksnio ir papildinio sakiniai

— Stebime

Perskaitykite sakinius ir atsakykite į klausimus, atlikite užduotis.

- A** Žinomas žurnalistas pristatė, kaip jis išbandė išmaniuosius „Google“ akinius.
- B** Informacinių technologijų specialistas papasakojo, kad akinius galima valdyti balsu.
- C** Straipsnyje aiškinama, kokias pagrindines funkcijas akiniai atlieka.
- D** Įdomu, ar išpopuliarės išmanieji laikrodžiai.

- 1.** Nusirašykite sakinius. Pažymėkite šalutinių sakinių jungtukus ir kitus jungiamuosius žodžius. Tiesia linija žymėkite pagrindinį sakinį, vingiuota – šalutinį.
- 2.** Iš kurio pagrindinio sakinio žodžio kyla klausimas šalutiniam sakiniui? Tą žodį nuspalvinkite. Greta šalutinio sakinio parašykite klausimą, į kurį jis atsako.
- 3.** Kurie nuspalvinti žodžiai yra veiksmažodžiai, o kurie – bevardės giminės būdvardžiai ir dalyviai?

— Aiškinamės

Aiškinamieji šalutiniai sakiniai gali tiesiogiai priklausyti nuo pagrindiniame sakinyje esančio žodžio ypatybių. Jie aiškina to žodžio turinį.

Veiksno ir papildinio aiškinamųjų sakinių sandara		
Aiškintinas žodis	Klausimas	Šalutinis aiškinamasis sakiny
... pranešė,	Ką?	kad išmanieji akiniai bandomi.
... įdomu,	Kas?	kaip išmanieji akiniai veikia.
... pastebėta,	Kas?	jog išmanieji akiniai turi trūkumų.

Paprastai aiškinamasis šalutinis sakiny jungiamas prie tam tikrų pagrindinio sakinio veiksmažodžių.

Veiksmažodžiai, prie kurių jungiamas šalutinis aiškinamasis sakiny	
Reikšmė	Pavyzdžiai
Kalbėjimas	aiškinti, girtis, kalbėti, klausti, liepti, linkėti, mokyti, neigti, prašyti, reikalauti, sakyti, tarti, teigti, teisintis
Mąstymas	abejoti, galvoti, manyti, rūpintis, sielotis, stebėtis, svarstyti, tikėti, tikėtis, viltis, suprasti, suvokti, žinoti
Pojūčiai	girdėti, išgirsti, jausti, matyti, stebėti, žiūrėti
Psichinė veikla	domėtis, džiaugtis, gailėtis, laukti, norėti, pamiršti, saugotis, bijoti
Savaiminis veiksmas	atsitikti, atrodyti, rodytis, regėtis, reikėti

Aiškinamieji šalutiniai sakiniai dar gali būti prijungiami prie būdvardžių ar dalyvių bevardės giminės formų (*įdomu, kalbama, kalbėta*).

Tokie šalutiniai sakiniai laikomi papildinio ir veiksnio sakiniais, priklausomai nuo to, kokią funkciją jie atlieka, koks klausimas jiems keliamas.

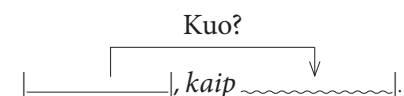
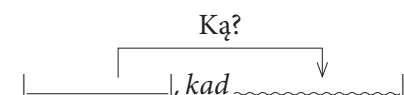
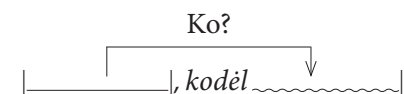
Papildinio ir veiksnio šalutiniai sakiniai jungiami prijungiamaisiais jungtukais *kad, jog*, santykiniais įvardžiais *kas, koks, kuris*, prieveiksmais *kada, kaip, kiek, kodėl, kur* ir dalelytėmis *ar, nejaugi*.

Prisiminkime, kas yra papildinys. Tai antrininkė sakinio dalis, kuri papildo tarinio požymį. Iš tarinio papildiniui keliami keturi klausimai: ko?

kam? ką? kuo? Tą pačią sintaksinę funkciją sudėtiniame sakinyje atlieka ir didesnis dėmuo – visas sakiny, kuris vadinamas šalutiniu **papildinio sakiniu**.

Šalutiniai papildinio sakiniai		
Pagrindinis sakiny	Šalutinis papildinio sakiny	
Žurnalistas	neaprašė, paaiškino, pasidomėjo,	kodėl išmanieji akiniai vis dar nepopuliarūs. kad akiniai turi būti pritaikomi kiekvienam atskirai. kaip specialistai vertina „Google“ akinius.

Išžiūrėkite į lentelėje pateiktų sakinių schemas:

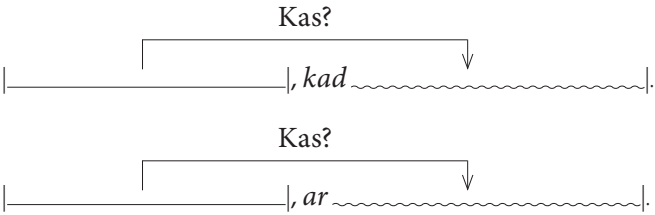
Prisiminkime, kas yra veiksnys. Tai pagrindinė sakinio dalis, reiškianti tariniu pasakomo požymio turėtoją. Veiksnys kartu su tariniu sakinyje sudaro gramatinį centrą.

Tą pačią sintaksinę funkciją sudėtiniame sakinyje atlieka ir didesnis dėmuo – visas sakiny, kuris vadinamas šalutiniu **veiksnio sakiniu**. Vieni šalutiniai veiksnio sakiniai eina kartu su pagrindiniu asmeniniu sakiniu, o kiti – su beasmeniu.

Aptarkime šalutinius veiksnio sakinius, jungiamus prie pagrindinių beasmenių sakinių. Beasmenio sakinio tarinys yra išreikštas savaiminiu veiksmažodžiu (*atsitikti, atrodyti, rodytis*) ar bevardės giminės būdvardžiu, dalyviu ir neturi šalia veiksnio. Toks šalutinis sakiny atstoja veiksnį ir papildo beasmenio sakinio tarinį.

Šalutiniai veiksnio sakiniai	
Pagrindinis beasmenis sakiny	Šalutinis veiksnio sakiny
Atrodo, Idomu,	kad išradimo autoriai patenkinti. ar akiniams bus paruošta pakankamai programėlių.

Įsižiūrėkite į lentelėje pateiktų sakinių schemas:

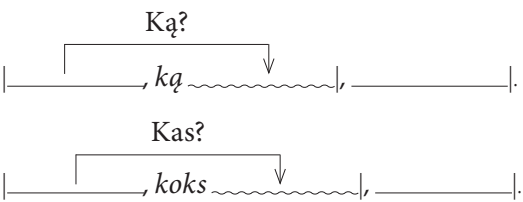

Tokio tipo šalutiniai sakiniai vartojami publicistiniuose, mokslinio stiliaus tekstuose, kai vengiama asmeniškumo, norima sudaryti objektyvumo išpūdį.

Kita grupė šalutinių papildinio ir veiksnio sakinių tiesiogiai apibūdina pagrindinio sakinio dalyką, kuris įvardijamas įvardžiais *tas, tai, visa, viskas*. Tai pažymimieji šalutiniai sakiniai.

Veiksnio ir papildinio pažymimųjų sakinių sandara		
Pagrindinio sakinio papildinys, veiksnys	Šalutinis papildinio, veiksnio sakiny	Pagrindinio sakinio tęsinys
Viską, Tai,	ką nori išmaniaisiais akiniais gauti, koks įprastas pasaulis jį supa,	žmogus mato ekrane per vieną akinių stiklą. yra matoma per antrąjį akinių lęšį.

Įsižiūrėkite į lentelėje pateiktų sakinių schemas:

— Įtvirtiname

1 Perskaitykite straipsnio „Aš gūglinu, tu gūglini“ ištrauką ir atlikite užduotis.

1. Šiandien svarstome, ar ką nors įsiminti vis dar turi reikšmės. **2.** Juk viskas, kas mus domina, yra „Google“ paieškos sistemoje. **3.** Tereikia žinoti, kokius pagrindinius žodžius įrašyti į paieškos laukelį, ir informacija akimirksniu atsiveria prieš jūsų akis. **4.** Vis dėlto tinkamai informacijai surasti reikia tam tikrų gebėjimų. **5.** Pasirodo, kad šių gebėjimų didžioji dalis internetų, kasdien sėdinčių prie kompiuterių, net neturi, nes paprasčiausiai jų neugdo. **6.** Mes nuolat girdime, kaip svarbu mokėti tinkamai naudotis rasta informacija. **7.** Ir niekas neabejoja, kad „Google“ mums galėtų padėti. **8.** Tik reikia lavinti pastabumą ir kritinį mąstymą. **9.** Kai informacija atrodo pasenusi ar įtartina, patariama pateiktus faktus tikrinti keliuose šaltiniuose. **10.** Ir nereikia pamiršti, jog tuos pačius pagrindinius žodžius įrašius į skirtingas paieškos sistemas, gaunami gana skirtingi rezultatai. **11.** Skirtingai atrodo ir pirmasis internete atverstas puslapis. **12.** Vis dėlto, interneto vartotojų tyrimo duomenimis, didžioji dauguma internetų apsiriboja pirmuoju gautų rezultatų puslapiu ir nesiryžta žengti toliau.

- 1.1.** Perrašykite sakinius ir pažymėkite dėmenų jungimo priemones.
- 1.2.** Nustatykite sudėtinių prijungiamųjų sakinių rūšis.
- 1.3.** Papildinio ir veiksnio sakinių numerius įrašykite į lentelę. Aptarkite skyrybą ir jungtukų daugiareikšmiškumą.

Jungimo priemonės	Šalutiniai papildinio sakiniai	Šalutiniai veiksnio sakiniai
Prijungiamieji jungtukai <i>kad, jog</i>		
Santykiniai įvardžiai (įvairiais linksniais ar su prielinksniais <i>apie, su, pas, po...</i>) <i>kas, koks, kuris, katras, keli, kelintas</i>		
Prieveiksmiai (su prielinksniais <i>iš, į, iki, nuo...</i>) <i>kada, kaip, kiek, kodėl, kur</i>		
Dalelytės <i>ar, bene, nejaugi</i>		

2 Pakeiskite pirmojo pratimo 1, 3, 6, 7, 10 sakinius pagal pateiktą pavyzdį. Pagrindinio sakinio veiksmažodžius pakeiskite bevar-

dės giminės dalyviais (jei reikia, įterpkite savų žodžių ar atsakykite esamų). Atsakykite į klausimus ir atlikite užduotis.

Pavyzdys

Žiniasklaidoje visuomenė svarsto, kodėl žmonės pamėgo virtualųjį pasaulį. – *Žiniasklaidoje vis dar svarstoma* (esm. l. nev. r. dal.), *kodėl žmonės pamėgo virtualųjį pasaulį*.

Žiniasklaidoje visuomenė svarstė, kodėl žmonės pamėgo virtualųjį pasaulį. – *Žiniasklaidoje jau buvo svarstyta* (būt. l. nev. r. dal.), *kodėl žmonės pamėgo virtualųjį pasaulį*.

2.1. Kuriuos šalutinius papildinio sakinius galima pakeisti į veiksnio?

2.2. Aptarkite bevardės giminės dalyvių vartoseną. Kokiam stiliui ji būdinga?

2.3. Sugalvokite ir parašykite tris analogiškos struktūros sakinius.

- 3** Perskaitykite klausimus ir atsakymus, parengtus pagal straipsnį „Aš gūglinu, tu gūglini“. Siedami juos parašykite po sudėtinį prijungiamąjį sakinį su šalutiniu papildinio dėmeniu. Veiksmažodžiai, prie kurių galite jungti šalutinius sakinius, yra paryškinti. Vartokite kuo įvairesnių jungtukų ir jungiamųjų žodžių. Nepamirškite skyrybos.

Pavyzdys

Klausimas. Ką, regėdami sparčiai populiarėjančios kompiuterinės paieškos sistemos „Google“ iškilimą, norime **sužinoti**?

Atsakymas. Kur slypi „Google“ sėkmės paslaptis. Kokia ji?

Sakinys. Mes norime sužinoti, kur slypi „Google“ sėkmės paslaptis.

1. Klausimas. Į ką paieškos sistemų kūrėjai **žvelgia** su nerimu?

Atsakymas. Kiek daug informacijos apie žmones galima sukaupiti.

Sakinys

2. Klausimas. Ar žmonės **abejoja** paieškos sistemų misija?

Atsakymas. Taip, jiems kyla abejonių, ar su kompiuterinių sistemų turima informacija tinkamai elgiamasi.

Sakinys

3. Klausimas. Kokius pavojus šiandien **įžvelgia** teisinės institucijos?

Atsakymas. Sunku užtikrinti visišką asmens duomenų elektroninėje terpėje apsaugą. Visada gali atsirasti duomkasių³ mėgėjų ir profesionalų.

Sakinys

³ Duomkasys (angl. data miners) – kas ieško duomenų.

4. Klausimas. Su kokiais pokyčiais žmonija **susidūrė** skaitmeninėje eroje?

Atsakymas. Mūsų gyvenimą stipriai veikia elektroninės medijos: tinklaraščiai, socialiniai tinklalapiai, vizualieji menai, programinės įrangos, interneto svetainės, kompiuteriniai žaidimai.

Sakinys

5. Klausimas. Ką **pripažįsta** medijų vartotojai ir kūrėjai?

Atsakymas. Mūsų gyvenimas sparčiai keičiasi.

Sakinys

6. Klausimas. Ką reikia **žinoti** apie mums daromą medijų įtaką?

Atsakymas. Jos šiandien taip veikia mus, kad tampa net mūsų tapatybės dalimi. Nacionalines valstybes kūrė nacionalinė spauda – knygos, laikraščiai, žurnalai, o šiandien mus kuria šiuolaikinės medijos.

Sakinys

— Apibendriname

- 4** Perskaitykite teksto „Aš gūglinu, tu gūglini“ ištrauką, kurioje trūksta skyrybos ženklų. Atlikite užduotis ir atsakykite į klausimus.

1. Beveik visi noriai naudojamės „Google“ paieška ir džiaugiamės jos paprastumu. **2.** Tad ne vienam magi sužinoti kokia „Google“ sėkmės paslaptis. **3.** Teigiama kad anksčiau paieškos sistemos veikė kaip katalogai bibliotekoje, kur informacija sudėta į stalčius. **4.** O štai „Google“ sistema interneto puslapius pavertė sujungtų objektų tinklu, veikiančiu per sąsajas. **5.** Be to, ši sistema pasiūlė neribotos talpos elektronines dėžutes. **6.** Tad daug kur ji pirmoji. **7.** „Google“ deklaruoja misiją sutvarkyti kaip iš gausybės rago besiliejančią informaciją apie pasaulį ir padaryti ją laisvai prieinamą ir vartojamą atrodo kilniai. **8.** Tačiau

nereikia pamiršti, kad informacija, kurią gauname, yra kažkieno suformuota. **9.** Ji neatsiranda pati savaime. **10.** Tą milžinišką informacijos ir žinių masyvą struktūruoja galingos paieškos sistemos. **11.** Jos renka visus duomenis apie viską. **12.** Apie viską – vadinasi, ir apie mus, besinaudojančius paieška. **13.** Dažnas paklaustas, ar jo netrikdo tai, kad „Google“ mus pažįsta geriau negu koks nors draugas, sutrinka. **14.** Mes net negalvojame, jog specialūs robotai skaito mūsų elektroninių laiškų tekstus, randa ten dažniausiai minimus žodžius ir juos, pavertę pagrindiniais, perduoda verslo įmonėms, kurios, besiremiamos duomenimis, mums siūlo įvairių prekių ir paslaugų. **15.** Mes nesidomime kaip archyvuojama ir verčiama algoritmais kiekviena mūsų naršymo internete istorija. **16.** Nuo ieškančiojo technologinio išmanymo ir ieškomojo noro pasislėpti ima priklausyti tai kiek galima sužinoti apie žmogų. **17.** Savaime suprantama kodėl tai gali mus išgąsdinti. **18.** Juk nenorime gyventi tokia pasaulyje, kur pro „Google“ akinius pažiūrėjus į žmogų bus galima sužinoti koks jo amžius išsilavinimas užimamos pareigos atlyginimas ir kiti asmeniniai dalykai.

- 4.1.** Įrašykite trūkstamus skyrybos ženklus 2, 3, 15, 16, 17, 18 sakiniuose.
- 4.2.** Paaiškinkite 4, 5, 12 sakinių skyrybą. Kokiomis skyrybos taisyklėmis remiamasi?
- 4.3.** Kurie šalutiniai sakiniai yra papildinio ir veiksnio?
- 4.4.** Prisiminkite teksto stilius. Kokiam stiliui priskirtumėte šį tekstą? Pasmprotaukite, kurio stiliaus tekstams būdingi šalutiniai aiškinamieji sakiniai.
- 4.5.** Apibūdinkite jungtuko *kad* daugiareikšmiškumą, remdamiesi 3, 8, 13 sakiniiais.
- 4.6.** Aptarkite naujadarą *gūglinti*. Kokia jo kilmė?
- 4.7.** Paaiškinkite žodžių *sąsaja*, *išgąsdinti* ir *įmonė* rašybą.
- 4.8.** Pagrįskite, kodėl pavadinimą „Google“ reikia rašyti kabutėse.

5 Padiskutuokite, atsakydami į klausimus.

- 5.1.** Kaip manote, kodėl paieškos sistema „Google“ įsivyravo pasaulyje?
- 5.2.** Ar tai, kad esate savotiškai šnipinėjami, nestabdo nuo naudojimosi kompiuterinėmis paieškos sistemomis?
- 5.3.** Ar norėtumėte būti permatomi ir gyventi pasaulyje, kur bet kas, pažiūrėjęs pro „Google“ akinius, iškart sužinotų jūsų amžių, išsilavinimą, sveikatos būklę?

Šalutiniai tarinio ir pažyminio sakiniai

— Stebime

Perskaitykite aktoriaus Valentino Masalskio mintis ir atsakykite į klausimus, atlikite užduotis.

Meno kūrinys turi pasibelsti į tavo vidų, į tavo emocijas. Menas yra kaip didžiulis piknikas, į kurį ateidamas atsineši savo patiekalą ir jį valgai. Patiekalas yra toks, kokį kaip bitelė nuo pat vaikystės susineši ir sulipdei lavindamasis. Meno poveikis priklauso nuo tavo įdirbio ir nuolatinio troškulio, kai niekaip negali atsigerti iš vieno šaltinio ir nesiliauji ieškojęs.

- 1.** Pažymėkite šalutinių sakinių jungtukus ir kitus jungiamuosius žodžius. Nustatykite pagrindinius ir šalutinius sakinius. Pagalvokite, ar šalutiniai sakiniai yra būtini, ar galima juos praleisti.
- 2.** Iš kurio pagrindinio sakinio žodžio kyla klausimas šalutiniam sakiniui? Tą žodį pažymėkite.